

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

BM-II.059.1.23.2026

Warszawa, /elektroniczny znacznik czasu/

Pan

Włodzimierz Czarzasty

Marszałek Sejmu

Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

w odpowiedzi na interpelację nr 14548 z 13 stycznia 2026 roku Pań Posłanek Iwony Marii Kozłowskiej i Anny Wojciechowskiej, w sprawie praktyk orzekania o niepełnosprawności stosowanych przez powiatowe i wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności, proszę przyjąć poniższe wyjaśnienia.

Podstawę materialno-prawną w sprawach o ustalenie niepełnosprawności stanowią przepisy ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2025 r. poz. 913, z późn. zm.) oraz rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 lutego 2002 r. w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia (Dz. U. Nr 17, poz. 162, ze zm.). Akty te wyznaczają wzorzec prawidłowego postępowania zespołów do spraw orzekania o niepełnosprawności w sprawach o wydanie orzeczenia o niepełnosprawności.

Podstawowym przepisem definiującym niepełnosprawność osób w wieku do 16 roku życia jest art. 4a ust. 1 o rehabilitacji. Zgodnie z jego brzmieniem osoby, które nie ukończyły 16 roku życia zaliczane są do osób niepełnosprawnych, jeżeli mają naruszoną sprawność fizyczną lub psychiczną o przewidywanym okresie trwania powyżej 12 miesięcy z powodu wady wrodzonej, długotrwałej choroby lub uszkodzenia organizmu, powodującą konieczność zapewnienia im całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku.

Osoby, których dotyczy wskazany przepis z natury swojego rozwoju psychofizycznego i uwarunkowań społeczno-kulturowych nie są zdolne do zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych. „Zdolność”, która decyduje o możliwości zaliczenia ich do osób grona niepełnosprawnych, wymaga zatem relatywizacji do normy wiekowej, co oznacza, że ocena funkcjonowania osoby orzekanej dokonywana jest z uwzględnieniem jej wieku kalendarzowego.

Kryteria oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia oraz szczegółowe zasady kwalifikowania do osób niepełnosprawnych określono w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 lutego 2002 r. w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia. Zgodnie z § 1 rozporządzenia oceny niepełnosprawności u osoby w wieku do 16 roku życia dokonuje się na podstawie: przewidywanego okresu trwania upośledzenia stanu zdrowia, spowodowanego stanami chorobowymi, o których mowa w § 2 rozporządzenia, przekraczającego 12 miesięcy; niezdolności do zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych, takich jak: samoobsługa, samodzielne poruszanie się, komunikowanie z otoczeniem, powodującej konieczność zapewnienia stałej opieki lub pomocy, w sposób przewyższający zakres opieki nad zdrowym dzieckiem w danym wieku albo znacznego zaburzenia funkcjonowania organizmu, wymagającego systematycznych i częstych zabiegów leczniczych oraz rehabilitacyjnych w domu i poza domem.

W przywołanym przepisie określono zatem dwa typy kryteriów, które alternatywnie mogą decydować o uznaniu dziecka za niepełnosprawne, na co wskazuje spójnik alternatywy „albo”. Zaliczenie osoby w wieku do 16 roku życia do grona osób niepełnosprawnych może mieć więc miejsce gdy dziecko jest niezdolne do samoobsługi, poruszania się, komunikacji z otoczeniem, co rodzi konieczność zapewnienia mu stałej (długotrwałej) opieki w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji albo gdy dziecko zachowuje zbliżoną do rówieśników zdolność do zaspokajania wskazanych potrzeb życiowych, w związku jednak ze znacznym zaburzeniem funkcjonowania organizmu wymaga stałego leczenia i rehabilitacji w domu i poza domem i w tym zakresie zwiększonej pomocy rodziców.

Uwzględnienie wskazanych kryteriów oraz ich rozważenie w treści orzeczenia o niepełnosprawności jest obligatoryjne i indywidualne w każdej sprawie, natomiast stopień nasilenia objawów klinicznych występujących u dziecka decyduje o zawartym w orzeczeniu o niepełnosprawności wskazaniu dotyczącym konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji i/lub stałego udziału opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji.

Zgodnie z art. 6b ustawy o rehabilitacji w orzeczeniu powiatowego zespołu, poza ustaleniem niepełnosprawności lub stopnia niepełnosprawności, powinny zostać zawarte wskazania dotyczące w szczególności:

- odpowiedniego zatrudnienia uwzględniającego psychofizyczne możliwości danej osoby;
- szkolenia (również specjalistycznego);
- zatrudnienia w zakładzie aktywności zawodowej;
- uczestnictwa w terapii zajęciowej;
- konieczności zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze oraz pomoce techniczne ułatwiające funkcjonowanie danej osoby;
- korzystania z systemu środowiskowego wsparcia w samodzielnej egzystencji;
- konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji;
- konieczności stałego udziału na opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji;
- spełniania przez osobę z niepełnosprawnością przesłanek określonych w art. 8 ust. 3a pkt 1, 2 i 3 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. - Prawo o ruchu drogowym.

Wskazania te stanowią istotne elementy wydawanych orzeczeń o niepełnosprawności i ustala się je stosownie do naruszonej sprawności organizmu oraz ograniczeń funkcjonalnych uzasadniających korzystanie z ulg i uprawnień. W świetle wskazanego przepisu stanowią one integralną część orzeczenia.

Zawarte w orzeczeniu o niepełnosprawności wskazania dotyczące konieczności opieki nad osobą z niepełnosprawnością różnią się w sposób znaczący. Punkt dotyczący stałego udziału opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji odnosi do sytuacji, w której celem kompensacji ograniczeń wynikających z niepełnosprawności potrzebny jest nadzór opiekuna dziecka w procesach związanych z jego edukacją, leczeniem i rehabilitacją, ale nie występuje tutaj stan całkowitej zależności od innych osób. Natomiast punkt, który mówi o konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji odnosi do sytuacji całkowitej zależności dziecka od otoczenia i konieczności udzielania mu opieki lub pomocy w związku z realizacją podstawowych potrzeb życiowych.

Paragraf 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 lutego 2002 r. w sprawie oceny kryteriów niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia zawiera katalog stanów chorobowych uzasadniających konieczność zapewniania dziecku stałej opieki lub pomocy. Do stanów tych zalicza się całościowe zaburzenia rozwojowe powodujące znaczne zaburzenia interakcji społecznych lub komunikacji werbalnej oraz nasilone stereotypie zachowań, zainteresowań i aktywności (§ 2 ust. 1 pkt 5 rozporządzenia). Ustawodawca wymaga, aby w celu zakwalifikowania do osób niepełnosprawnych osoby poniżej 16 roku życia z zaburzeniem ze spektrum całościowych zaburzeń rozwojowych poziom nieprawidłowości we wzajemnych interakcjach społecznych lub komunikacji werbalnej był znaczny, przy jednoczesnym wystąpieniu stereotypii zachowań, zainteresowań i aktywności o nasilonym charakterze.

Konieczność stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji dotyczy osób z całościowymi zaburzeniami rozwojowymi, w tym z autyzmem dziecięcym, u których skład orzekający stwierdził występowanie:

- ciężkich deficytów komunikacji werbalnej i niewerbalnych umiejętnościach komunikacji społecznej powodujących znaczne trudności w funkcjonowaniu, bardzo ograniczonego inicjowania interakcji społecznych oraz minimalną zdolność do odpowiedzi na starania innych osób, prowadzące do nawiązania interakcji;
- sztywnych wzorców zachowań, zainteresowań i aktywności, niezwykle trudność w radzeniu sobie ze zmianami lub inne ograniczone i/lub powtarzalne zachowania znacząco wpływające na funkcjonowanie we wszystkich obszarach aktywności życiowej;
- nasilonych trudności w zmianie zainteresowań i aktywności.

Ponadto fakt, że zarówno komunikacja werbalna oraz zachowania i aktywności w wyniku stosowania technik terapeutycznych bardzo rzadko podlegają zmianie, a jeżeli już, to w bardzo ograniczonym stopniu i na bardzo krótki czas.

Natomiast rozstrzygnięcie o konieczności stałego udziału opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji dotyczy osób, u których skład orzekający stwierdził:

- znaczące deficyty komunikacji werbalnej i niewerbalnych umiejętności komunikacji społecznej powodujące znaczne trudności w funkcjonowaniu;
- ograniczone funkcjonowanie społeczne pomimo wsparcia rodziców/opiekunów, nauczycieli, asystentów osób niepełnosprawnych;
- ograniczoną zdolność inicjowania społecznych interakcji oraz ograniczoną lub nieprawidłową zdolność odpowiedzi na starania innych osób, prowadzące do nawiązania interakcji;
- sztywność wzorców zachowań, zainteresowań i aktywności, trudności w radzeniu sobie ze zmianami, lub inne ograniczone i/lub powtarzalne zachowania występujące z zauważalną częstością i wpływające na funkcjonowanie w różnych sytuacjach życiowych, trudności w zmianie zainteresowań i aktywności.

Ponadto komunikacja werbalna oraz zachowania i aktywności pod wpływem technik terapeutycznych ulegają zmianie, ale nie we wszystkich obszarach i w różnym tempie.

Rozstrzygnięcie w przedmiocie wskazań o konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności wsparcia na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji ustalane jest zatem przez skład orzekający na podstawie

ciężkości objawów u dziecka z zaburzeniami ze spektrum autyzmu oraz poziomu wymaganego wsparcia.

Informuję, iż rozpoczęła się realizacja projektu w ramach FERS pn. „Przebudowa modelu orzekania o niepełnosprawności oraz form wsparcia”. Jego celem jest opracowanie kompleksowego modelu orzekania o niepełnosprawności, odpowiadającego na indywidualne potrzeby osób z niepełnosprawnościami oraz systemu świadczeń i innych form wsparcia. Zmodyfikowany model orzekania opierał się będzie na Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF), będzie też zgodny z postanowieniami Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (KPON). Będzie to pierwszy etap tworzenia kompleksowego i zintegrowanego systemu orzekania o niepełnosprawności. Uproszczony system świadczeń będzie odpowiedzią na indywidualne potrzeby danej osoby zarówno w życiu codziennym, jak i w sferze społeczno-zawodowej.

System zapewniac będzie podmiotowość osobom z niepełnosprawnościami realizując przy tym zasady proporcjonalności i sprawiedliwości społecznej. W ramach projektu wypracowane zostaną też rozwiązania mające na celu scalenie, rozproszonego obecnie systemu świadczeń oraz służące kompensacji zwiększonych kosztów życia wynikających z niepełnosprawności, a także narzędzia i mechanizmy służące indywidualizacji wsparcia.

Opracowanie narzędzi przeprowadzone zostanie w odniesieniu do tych obszarów funkcjonowania, dla których nie ma narzędzi do oceny lub narzędzia te nie ujmują danego obszaru w pełnym zakresie. W wyniku realizacji zadania wypracowane zostaną kryteria ustalania niepełnosprawności oraz kryteria kwalifikacji do świadczeń i innych instrumentów wsparcia, zasady organizacji systemu orzekania o niepełnosprawności z uwzględnieniem nadzoru oraz procedury orzeczniczej wraz z postępowaniem odwoławczym oraz opracowana zostanie struktura systemu orzecznictwa obejmująca optymalną sieć podmiotów orzecznich i ich lokalizację na podstawie danych demograficznych, w tym dotyczących liczebności osób z niepełnosprawnościami w poszczególnych jednostkach podziału terytorialnego kraju, z uwzględnieniem zapewnienia równego dostępu bez względu na miejsce zamieszkania oraz dostępności w rozumieniu ustawy o zapewnieniu dostępności.

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych Pełnomocnik rządu do spraw Osób Niepełnosprawnych sprawuje nadzór nad orzekaniem o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności m.in. poprzez kontrolę prawidłowości i jednolitości stosowania odpowiednich przepisów, standardów i procedur. Pełnomocnik organizuje szkolenia i poucza jednostki objęte nadzorem organu o konieczności przestrzegania terminów i procedur, tak aby wymagane prawem czynności zespołów do spraw orzekania o niepełnosprawności podejmowane były jak najefektywniej.

W załączeniu przekazuję zestawienie za 2025 r. dotyczące liczby orzeczeń, w których wykreślono wskazanie konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji.

Z wyrazami szacunku

z up. Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Maja Nowak
Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych
Sekretarz Stanu

/-kwalifikowany podpis elektroniczny-/